

İran ve Venezuela'nın petrole olan etkisi

Jeolojik Araştırmalar Derneği, II. Başkan

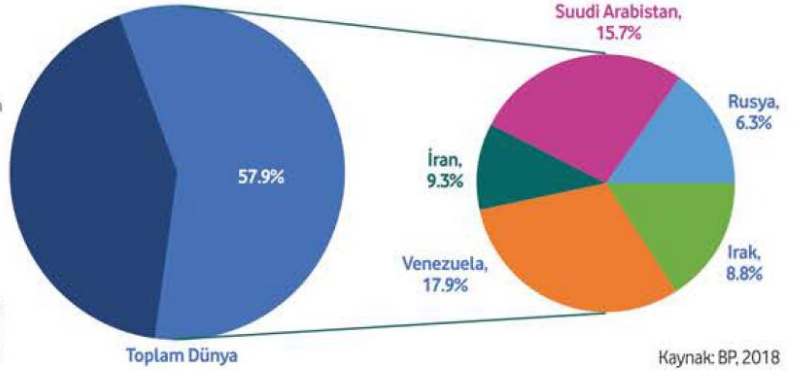
@ZeynepYildizel

Son zamanlarda suları durulmayan Orta Doğu'da Amerika Birleşik Devletlerinin tekrar İran'a yatırım uygulayacağını açıklaması ve süregelen Venezuela'nın ekonomik çöküşü, ve 2014 yılından beri azalan arama yatırımları yakın gelecekte petrol ve doğal gaz fiyatlarını önemli ölçüde etkileyecektir. Petrol ve doğal gaz fiyatlarındaki artış ise zaten cari açığı yüksek olan ve henüz petrol ve doğal gaz da üretim ekonomisine geçmemiş olan Ülkemizi çok sıkı şekilde etkileyecektir.

Hepimizin bildiği gibi İran ve Venezuela OPEC ülkesi ve dünya rezervleri açısından ilk üç sıradaki ülkelerdir. Venezuela rezerv bakımından dünya petrol rezervlerinin %18'ine, İran ise %9'una sahiptirler (Şekil 1). Ama üretim açısından bakıldığında önemli birer petrol ihracatçıları olmalarına rağmen, ikisinin toplam üretimi 2017 yılında dünya toplam üretiminin %7.7'sini karşılamaktadırlar (Şekil 2). Aslında 1973 yılında bu iki ülkenin dünya petrol üretimine yaptığı katkı %16'dan gerilemiş, genel olarak 2010 yılına kadar %9 civarında gerçekleşmiştir. 2012 yılından itibaren

Şekil 1: Dünya İspatlanmış Petrol Rezerv Dağılımı

Kaynak: BP, 2018

ise bu oran yaklaşık %7 civarında olmuştur. Peki, petrol üretimine katkısı bu kadar büyük olmayan ama en fazla rezerve sahip olan bu iki ülkeden birisi yatırımlar diğeri de ekonomik kriz nedeni ile hali hazırda %7'lik üretim katkısını gerçekleştiremezse petrol fiyatları yükselir mi? Ya da petrol fiyatları sadece bu iki ülkenin üretimine mi bağlıdır? Tabii ki hayır, ancak bu iki ülkedeki sıkıntılar önemli oranda petrol fiyatlarına yansımaktadır. Ancak İran ve Venezuela'nın içindeki bu duruma ek olarak 2014 yılından beri düşen arama yatırımları ve yaşanan sahalardaki üretim düşüşünü yerine koymak adına, petrol fiyatlarının düşük olması sebebi ile, yapılmamış arama-üretim yatırımları da eklenince petrol fiyatlarının artması

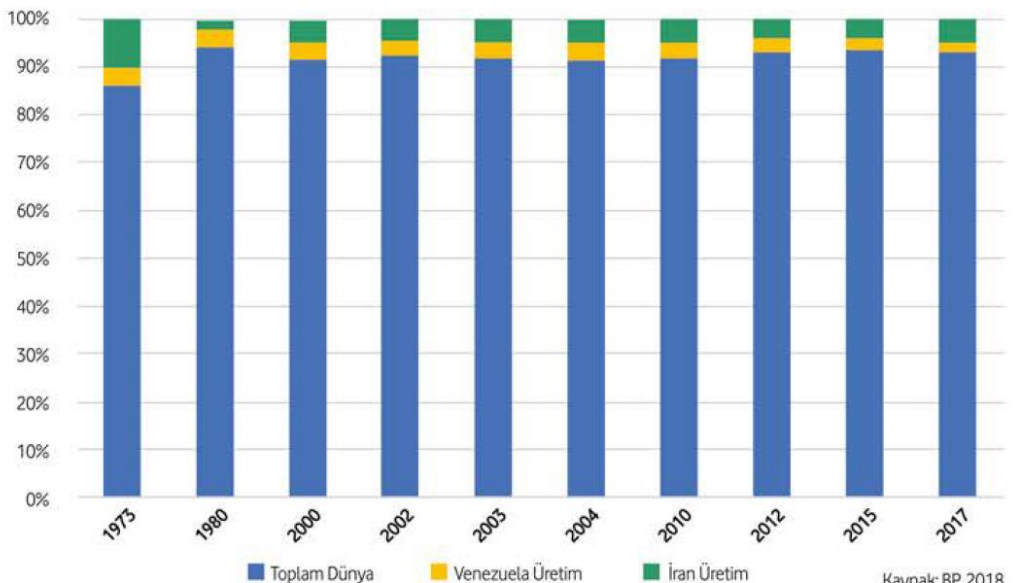
beklenen sonuçtur. Uluslararası Enerji Ajansının verilerine göre 2014 yılında 800 milyar \$ olarak gerçekleşen üsttüzincir (upstream) yatırım harcamaları petrol fiyatlarında ki ani düşüş nedeni ile 2015 yılında %25 ve 2016 yılında %26 gerilemiştir. Ayrıca yine Uluslararası Enerji Ajansının verilerine göre 2010 -2017 yılları arasında her yıl üretim ortalama günlük 3 milyon varil azalmıştır. Yani stoklarda önemli ölçüde azalma mevcuttur. Şekil 3'e dikkatlice bakacak olursak 1981 yılına kadar dünya petrol üretimi hep dünya tüketiminin üstünde gerçekleşmiştir. Ancak 1981 yılından itibaren yıllık tüketim hep yıllık üretimin üstünde olmuştur. Başka bir deyişle dünya 1981 yılından itibaren stok ile yaşamaya

“

Petrol fiyatlarının düşük seyrettiği dönemde ağustos böceği misali yazın hiç bitmeyeceğini düşündüğümüzden, kış için hazırlık yapmadan geçirip, enerjinin en önemli ham maddesi olan petrol ve doğal gazda üretim ekonomisine geçilmemiştir.

”

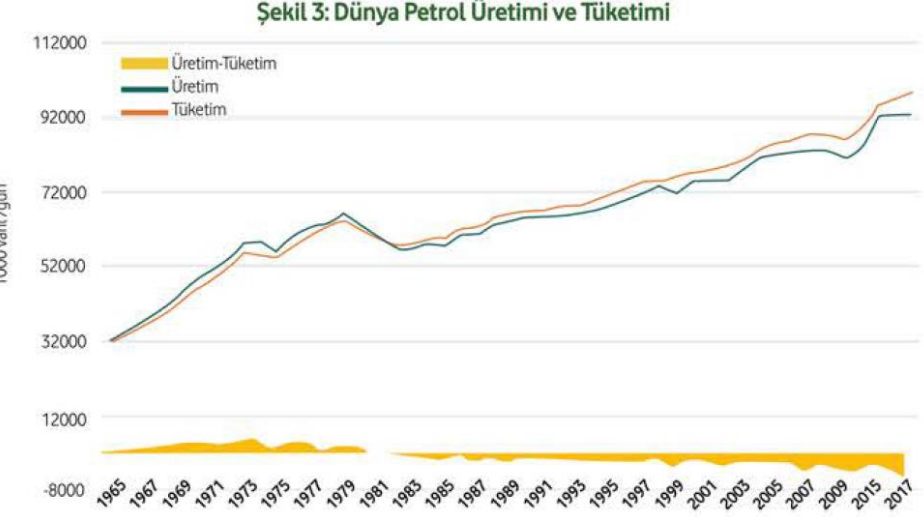
Şekil 2: İran ve Venezuela'nın Toplam Dünya Petrol Üretimindeki Yeri

Kaynak: BP, 2018

alışmış ve fiyatlaması da bu stoklar üstünden gerçekleşmiştir. 1998- 2002 ile 2008-2010 yılları arasında üretimde önemli düşüşler yaşanmıştır yine aynı şekilde 2015'den itibaren önemli üretim düşüşleri gözlenmektedir (Şekil 3). Bununla birlikte 2019 yılında tüketimin günlük 1.5 milyon varil kadar artacağı tahmin edilmektedir. Üretim ile tüketimin arası açıldığında da fiyat değişimleri kaçınılmazdır. Şekil 3'te sarı ile renklendirilmiş grafik üretim-tüketim arasındaki fark grafiğidir. Görülebileceği üzere üretim tüketim arasındaki fark tüketimin artması ve üretimin düşmesi nedeni ile giderek negatif yönde açılmaktadır (Şekil 3). Ayrıca yukarıda bahsedilen arama üretim yatırımlarının da önemli oranda azalması ile birlikte üstüne bir de İran yaptırımları ve Venezuela'nın ekonomik çöküşü nedeni ile üretimin yarıdan fazla azalması petrol fiyatlarına önemli ölçüde yansacaktır.

Bu durum ülkemizi ne kadar etkileyecektir? Öncelikle Türkiye 2017 yılında günlük 1 milyon varil petrol ve yıllık 51.7 milyar metreküp doğal gaz tüketmiştir. Bu tüketimin neredeyse %1'ini bile kendi sınırlarımız içinde üretemiyoruz. Başka bir deyişle petrol ve doğal gazda %100 ithalata bağımlıyız. Bu ithalatın petrolde %22'si ve doğal gazda %16'sı İran'dan gerçekleşmektedir. Dolayısı ile İran'a uygulanacak yaptırımlar ile birlikte enerjide önemli bir tedarikimiz ve sınır komşumuz ile olan ticaretimiz etkilenecek ve petrol ve doğal gazda açığı kapatmak için başka ihracatçı ülkelere yönelenecektir. Eğer bu ülke en kolayından Rusya olursa hali

Kaynak: BP, 2018

hazırda petrolde %12 ve doğal gazda %55 olan bağımlılığımız artacaktır. Rusya'ya bağımlılığımız nükleer enerji ve ihracatta ki bağımlılığımız ile birlikte çok yüksek oranlara ulaşacak ve bu da bizi petrol fiyatları ve cari açıkların yanında başka siyasi ve politik sıkıntılara sokabilme olasılığı artmaktadır. Venezuela'nın üretimindeki azalmanın Türkiye'nin petrol ithalata direk etkisi olmasa bile piyasada önemli etkileri olacağı için ülkemizde bu durumdan fazlası ile etkilenecektir.

Özetle 4 Kasım'da uygulamaya konması beklenen İran yaptırımları, üzerine Venezuela'daki üretim

düşüşleri ve 2014 yılındaki petrol fiyatlarının düşmesi ile birlikte gidilen arama yatırımlarının yapılmaması ile birlikte bir de talebin 2019 yılında günlük 1.5 milyon varil artmasının beklenmesi petrol fiyatlarını önemli ölçüde yükseltecektir. Bu durumda diğer OPEC ülkelerinin üretimi arttırması da çare olmayacaktır. Tüm bunların bize yansımaları ise enerji faturasından kaynaklanan cari açığını önemli miktarda artması şeklinde olacaktır. Petrol fiyatlarının düşük seyrettiği dönemde ağustos böceği misali yazın hiç bitmeyeceğini düşündüğümüzden, kış için hazırlık yapmadan geçirip,

enerjinin en önemli ham maddesi olan petrol ve doğal gazda üretim ekonomisine geçilmemiştir. Önemli nokta şudur ki; her konuşmada yerli kaynaklarımızın üretimine önem verileceği ve üretimlerinin önü açılacağı söylenmektedir. Henüz ihtiyacımız olan miktarda petrol ve/veya doğal gaz sahası keşfi yapmadığımızı göre bu üretimi yurt dışında yapmamız gerekmektedir. Yoksa petrol ve doğal gaz keşfetmeyi bekler ve rasyonel kararlar almak yerine romantik söylemler ile enerji konusunu çözmeye çalışırsak, enerjide ki cari açığımız kapatılması imkansız hale gelecektir.

Temmuz'da doğalgaz ithalatı yüzde 12 azaldı

EPDK, 2018 yılı Temmuz Ayı Doğalgaz Piyasası Aylık Sektör Raporu'nu yayımladı. Rapora göre; Türkiye'nin doğalgaz tüketimi bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 0,66 oranında azalarak 3 milyar 688 milyon metreküpten, 3 milyar 664 milyon metreküpe indi.

EN ÇOK TÜKETİM DÖNÜŞÜM VE ÇEVİRİM SEKTÖRÜNDE GERÇEKLEŞTİ

Temmuz'da doğalgaz tüketimi, geçen yılın aynı ayına kıyasla yüzde 0,7 azalarak 3 milyar 664 milyon metreküp oldu. Bu dönemde en çok doğalgaz tüketimi 2 milyar 92 milyon metreküple dönüşüm ve çevrim sektöründe gerçekleşti. Bu sektörü 1 milyar 21 milyon metreküple sanayi izledi. Tüketimin kalanı ise diğer enerji sektörleri, hizmet sektörü ve konutlarda gerçekleşti.

Temmuz 2018'de doğalgaz üretimi, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 22,75 oranında artarak, 28 bin 937 metreküpten, 35 bin 522

EPDK tarafından yayımlanan 2018 yılı Temmuz Ayı Doğalgaz Piyasası Aylık Sektör Raporu'na göre Türkiye'nin doğalgaz ithalatı geçen yılın aynı ayına oranla yüzde 12 azalarak 3 milyar 635 milyon metreküpe düştü.

Temmuz 2017 ve Temmuz 2018 dönemlerindeki doğal gaz ithalat miktarlarının gazın türüne göre karşılaştırılması (milyon sm³)

Gazın Türü	2017 Temmuz		2018 Temmuz		Değişim
	Miktar	Pay (%)	Miktar	Pay (%)	
LNG	395,95	9,57	456,69	12,56	15,34
Boru gazı	3.739,50	90,43	3.178,72	87,44	-15,00
Genel Toplam	4.135,45	100	3.635,41	100	-12,09

metreküpe yükseldi.

EN ÇOK İTHALAT RUSYA'DAN YAPILDI

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun 2018 Temmuz Ayı Doğalgaz Sektör Raporu'na göre, geçen yıl Temmuz'da 4 milyar 136 milyon metreküp doğalgaz ithal edilirken, bu yılın aynı ayında ithalat yüzde 12,1 azaldı ve 3 milyar 635 milyon metreküpe düştü. Toplam ithalatın 3 milyar 179 milyon metreküplü boru hatlarıyla, 456 milyon metreküplü de sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) tesisleri aracılığıyla gerçekleştirildi. Bu yıl Temmuz ayında en fazla doğalgaz 2 milyar 305 milyon metreküple Rusya'dan ithal edilirken, bu

Temmuz 2018 doğal gaz ithalat miktarlarının doğal gazın ithal edildiği ülkelere göre dağılımı (%)

ülkeyi 840 milyon metreküple İran, 595 milyon metreküple Azerbaycan izledi.

DEPOLARDAKİ STOK MİKTARI YÜZDE 25,9 ARTTI

Depolardaki doğalgaz stok miktarı ise Temmuz'da geçen yılın aynı ayına göre yüzde 25,9 artışla 3 milyar 191 milyon metreküp oldu. Bu miktar, 2017 yılının Temmuz ayında 2 milyar 534 milyon metreküp seviyesindeydi.

